

สัญลักษณ์ มายาคติและการสื่อสารของประเพณีแห่นางดาน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

Symbol, Myth and Communication of the Nang Dan Parade Tradition
in Nakhon Si Thammarat Province

ยศยง เซ็นภักดี. นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชานิเทศศาสตร์ วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต.

กฤษณ์ ทองเลิศ. วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต.

Yossayong Senpakdee. *Ph.D.Candidate in Communication Arts. College of Communication Arts.
Rangsit University.*

Grit Thonglert. *College of Communication Arts. Rangsit University.*

Email: senpakdee@gmail.com, grit.t@rsu.ac.th

Received: 7 April 2023 ; Revised: 27 April 2023 ; Accepted: 6 June 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “สัญลักษณ์ มายาคติ และการสื่อสารของประเพณีแห่นางดาน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช” นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การประกอบสร้างความหมาย องค์ประกอบด้านสุนทรียภาพ บทบาทหน้าที่ทางการสื่อสารในการดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมของประเพณีแห่นางดานของจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการศึกษาภาคสนามและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผลการวิจัยพบว่า

1) การประกอบสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์ของประเพณีแห่นางดานของจังหวัดนครศรีธรรมราช มีวิธีการประกอบสร้างความหมายผ่านสัญลักษณ์และมายาคติเรื่องความอุดมสมบูรณ์ ประกอบด้วยการใช้สัญลักษณ์ทางประติมานวิทยา การใช้กฎของการเชื่อมโยง การสร้างสัมพันธ์และการใช้รหัสในเชิงพิธีกรรม 2) องค์ประกอบด้านสุนทรียภาพทางการสร้างสรรค์ในประเพณีแห่นางดานประกอบด้วย สุนทรียะจากการใช้รหัสเชิงซ้อน การยุบรวมความหมาย คุณค่าแสงเงาสลัว สุนทรียะแบบนาฏการ สุนทรียะความสนุกบนความไร้ระเบียบอย่างเป็นระบบ สุนทรียภาพบนสัมพันธ์ภาพกลมกลืนระหว่างเนื้อหาและอารมณ์ 3) บทบาทหน้าที่ทางการสื่อสารในการดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมของประเพณีแห่นางดานพบว่า การสื่อสารมีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่ในการถ่ายทอดเล่าเรื่องประเพณีแห่นางดานให้มีการดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมสืบต่อไปผ่านพิธีกรรมและการแสดง ได้แก่ บทบาทหน้าที่สืบทอดคติความเชื่อ การสื่อสารในการดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมของประเพณีแห่นางดาน การสร้างองค์ความรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญา การระดมพลังชุมชน การให้ความบันเทิง การจัดระบบทางสังคม การสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมไทยและการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การประกอบสร้างความหมาย, มายาคติ, สุนทรียภาพทางการสื่อสาร, ประเพณีแห่นางดาน

Abstract

The Research on “Symbol, Myth and Communication of the Nang Dan Parade Tradition in Nakhon Si Thammarat Province” aimed to analyze the signification and aesthetic elements, and the roles and duties of communication on cultural existence of the Nang Dan Parade Tradition in Nakhon Si Thammarat Province, by means of field study and in-depth interview. According to the research results, it was found that:

1) Signification and meanings of the Nang Dan Parade Tradition in Nakhon Si Thammarat Province have been determined through symbols and myth of abundance consisting of the use of iconographic symbols, the use of rules of association and intertextuality, the use of ritual codes. 2) Aesthetic elements for creativity of the Nang Dan Parade Tradition consist of the use of multiple codes, implosion of meanings, value of light and shadow, aesthetics of dramatization aesthetics of orderly disorder and aesthetics on harmonious relationship between content and emotions. 3) Roles and duties of communication on cultural existence of the Nang Dan Parade Tradition According to the research results, it was found that the communication has important roles and duties to pass on knowledge and to tell stories of the Nang Dan Parade Tradition for cultural existence through rites and shows such as the roles and duties of passing on the beliefs, communication on cultural existence of the Nang Dan Parade Tradition, the creation of body of knowledge and passing on of wisdoms, mobilization of community powers, entertainment, social organization, Thai cultural and social reflection, and promotion of sustainable tourism.

Keywords: Signification, Myth, Aesthetic of communication, Nang Dan Parade Tradition

ที่มาและความสำคัญ

ประเพณีและพิธีกรรมในสังคมไทยจำนวนมากไม่น้อยได้รับอิทธิพลมาจากหลักปฏิบัติทางพิธีกรรม จากศาสนาพราหมณ์ฮินดูที่เข้ามาเผยแพร่คำสอนเมื่อประมาณ 1,000 ปีล่วงแล้ว ณ บริเวณอาณาจักรตามพรลิงค์ ซึ่งเป็นที่ตั้งของจังหวัดนครศรีธรรมราชในปัจจุบัน ดังกรณีประเพณีแห่นางดานของจังหวัดนครศรีธรรมราช ถือเป็นทั้งประเพณีและพิธีกรรมที่มีแบบแผนเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัว โดยมีแนวคิดที่ผูกพันกับวิถีสังคมเกษตรกรรมที่ความอุดมสมบูรณ์ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความเสถียรของจักรวาล

แนวคิดเรื่องความอุดมสมบูรณ์และความสมดุลของระบบนิเวศของโลกและจักรวาล ได้สะท้อนผ่านรากฐานสำคัญของการจัดพิธีตรียัมปวายและประเพณีแห่นางดาน ประพิศ พงศ์มาศ (2558) ได้กล่าวถึงพิธี “ตรียัมปวาย” หรือ “พระราชพิธีโล้ชิงช้า” ว่าเป็นเทศกาลที่สนุกสนาน และพิธีกรรมที่มีความยิ่งใหญ่แสดงถึงเกียรติยศของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพิธีนั้น ๆ ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวไม่ได้มีการจัดขึ้นเพียงเฉพาะในกรุงรัตนโกสินทร์ หรือกรุงศรีอยุธยาเท่านั้น ในขณะที่เดียวกัน พิธีกรรมดังกล่าวก็ไม่ได้เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเฉพาะสำหรับชนชั้นสูงเท่านั้น แต่เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อความสนุกสนาน รื่นเริง บันเทิงใจ สำหรับชาวบ้านที่มาร่วมใจพร้อมใจกันเข้ามาดูและเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมจำนวนมาก

ประเพณีแห่นางดานได้รับการยกระดับความสำคัญขึ้นอีกครั้งในปี พ.ศ. 2544 โดยมี ผศ.ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราชและนางสาวกิตติกา ลิขิตวาทินกุล ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้ เขต 2 ในขณะนั้น

พบว่าการใช้ชิงช้า การแห่นางดาน เป็นส่วนหนึ่งในประเพณีตรียัมปวาย จึงสังเกตเห็นว่าประเพณีดังกล่าวเป็นประเพณีเก่าแก่ ที่ควรค่าแก่การศึกษาและมีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ คงจะหาดูประเพณีแห่นางกระดานที่ไหนไม่ได้อีกแล้ว ดังนั้นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้ ร่วมกับเทศบาลนครนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช และองค์การภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ฟันฟุประเพณี “แห่นางดาน” ขึ้นใหม่ และจัดขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2544 นอกจากจะเป็นการบูชาเทพยดาตามความเชื่อของพราหมณ์แล้วยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกทางหนึ่งด้วย

จากความสืบเนื่องและพัฒนาการต่อยอดเป็นกิจกรรมประเพณีและพิธีกรรมเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ผู้วิจัยเห็นว่าความเข้าใจในระบบสัญลักษณ์การสื่อสารสัญลักษณ์ มายาคติและการประกอบสร้างความหมายเพื่อถ่ายทอดแนวคิดในเชิงพิธีกรรมเพื่อสื่อถึงความอุดมสมบูรณ์นั้น ถือเป็น การเสริมคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมและการสื่อสารเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งยังเป็นการสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่นที่มีศักยภาพเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ชุมชน และประเทศชาติลงให้คงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์การประกอบสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์ผ่านระบบสัญลักษณ์และมายาคติในเชิงพิธีกรรมของประเพณีแห่นางดานในจังหวัดนครศรีธรรมราช
2. วิเคราะห์ห้องศิลปะประกอบด้านสุนทรียภาพทางการสื่อสารของประเพณีแห่นางดานในจังหวัดนครศรีธรรมราช
3. วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ทางการสื่อสารเพื่อการดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมของประเพณีแห่นางดาน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ศึกษาประเพณีแห่นางดานของจังหวัดนครศรีธรรมราชที่จัดขึ้นในเดือนเมษายน ประจำปี พ.ศ.2561 และ พ.ศ.2562

ทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาเรื่องนี้มีแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับสื่อพิธีกรรมและสื่อประเพณี

กาญจนา แก้วเทพ (2549) ได้นิยามคำว่า “พิธีกรรม” หมายถึง กรรมวิธีในการลงมือกระทำ ปฏิบัติการ (Action) สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีรูปแบบกระบวนการ ลำดับขั้นตอนที่แน่นอน โดยส่วนใหญ่มักจะเป็นการกระทำที่เกี่ยวกับศาสนา และความเชื่อ ในขณะที่คำว่าพิธีกรรมมีความหมายไปในเชิงพิธีกรรม หรือกิจกรรมเฉพาะกิจมากกว่า” มาลีณี จุฬามณีรัตน์ (2545) จากทัศนะดังกล่าว จึงเห็นว่าประเพณีแห่นางดาน ของจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นทั้งพิธีกรรมและประเพณี ซึ่งในการศึกษาเรื่องพิธีกรรม เราต้องทำความเข้าใจกับสื่อพิธีกรรม หรือสื่อประเพณีเป็นลำดับก่อน ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจลักษณะเด่นและด้อยของตัวสื่อด้วย

2. แนวคิดเกี่ยวกับสัญวิทยาวิทยาและการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์

แนวคิดที่ว่าด้วยการสร้างและสื่อความหมาย การใช้รหัสหรือการเลือกและจัดระบบสัญลักษณ์อย่างมีระบบตามชนหรือกติกาที่สังคมกำหนดไว้จนเกิดเป็นความสัมพันธ์ที่มีความหมาย ระบบสัญลักษณ์ทั้งด้านภาพและภาษาเพื่อเป็นกรอบในการศึกษาถึงการวิเคราะห์การประกอบสร้างความหมายที่ปรากฏในประเพณีแห่งนางดาน ของจังหวัดนครศรีธรรมราช

3. แนวคิดเกี่ยวกับการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดวัฒนธรรม และการสื่อความหมาย

ว่าด้วยการถ่ายทอดขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อ ซึ่งหมายถึง ความเชื่อทางศาสนาหรือความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ ตัวอย่างเช่น พระภูมิเจ้าที่ ผีปอบ การทรงเจ้า ฯลฯ และความเชื่อเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดพิธีกรรมต่าง ๆ ด้วย (สุธีรา เผ่าโกศลิต, 2537) ทั้งนี้การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมจะต้องมีกระบวนการตั้งแนวคิดเรื่องการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดวัฒนธรรม อาจกล่าวได้ว่าความสำคัญของการศึกษาวัฒนธรรมจึงต้องศึกษาควบคู่ไปกับการศึกษาการสื่อสารเนื่องจากการสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้จะเป็นการเรียนรู้ และถ่ายทอดในระดับปัจเจกบุคคลแล้ว สื่อยังเป็นอีกช่องทางของการสื่อสารรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจในการนำมาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ของวัฒนธรรม

4. แบบจำลองการสื่อสารของ Jakobson

Jakobson (1987) จำแนกองค์ประกอบการสื่อสารไว้ 6 องค์ประกอบโดยที่แต่ละองค์ประกอบต่างมีหน้าที่ทางการสื่อสารแตกต่างกันได้แก่ 1) ผู้ชี้นำหรือผู้ส่งสาร (addresser) ผู้ส่งสารคือผู้เริ่มต้นการสื่อสาร 2) สาร (message) หมายถึง เรื่องราวหรือสิ่งต่าง ๆ ที่อาจอยู่ในรูปของข้อมูล ความรู้ ความคิด ความรู้สึก ฯลฯ ที่ผู้ส่งสารต้องการส่งไปให้ผู้อื่นได้รับ 3) ผู้รับการชี้นำ/ผู้รับสาร (addressee) หมายถึง ผู้ที่รับสารจากบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลหนึ่ง 4) บริบท (context) สภาพแวดล้อม กาลเทศะที่มีการอ้างอิงในการตีความของตัวสาร 5) ช่องทางการสื่อสาร (contact) หมายถึง สื่อหรือช่องทางการสื่อสารสิ่งที่เป็นตัวกลางทำให้สารเคลื่อนตัวออกไปจากผู้ส่งสาร ในที่นี้การสื่อสารทางวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น 6) รหัส (code) หมายถึง เครื่องมือที่ใช้จัดระบบของรูปสัญลักษณ์ เป็นระบบร่วมของความหมายที่ก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร (Document Research) การศึกษาภาคสนาม (Field Research) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) แหล่งข้อมูลประกอบด้วย 1) แหล่งข้อมูลภาคสนาม เป็นการลงสำรวจพื้นที่ (Field Research) พื้นที่พิธีกรรมของประเพณีแห่งนางดาน ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - Participant Observation) 2) สิ่งบันทึกการแสดงเป็นสิ่งที่บันทึกการแสดงที่จัดทำขึ้นโดยผู้วิจัยทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว โดยเป็นการบันทึกเหตุการณ์เกี่ยวกับพิธีกรรมและการแสดงที่จัดขึ้นในช่วงปี พ.ศ.2561-2562 3) แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล โดยเป็นบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ กลุ่มผู้รู้และกลุ่มผู้ปฏิบัติ ทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis)

สรุปผลการวิจัย

1) การประกอบสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์ของประเพณีแห่งนางดาน ของจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.1 สัญลักษณ์และมายาคติที่เกี่ยวข้องกับประเพณีแห่งนางดาน

ประเพณีแห่งนางดานของจังหวัดนครศรีธรรมราชมีสัญลักษณ์และมายาคติที่เกี่ยวข้องกับสิ่งลึกลับที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ในทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่

- ความเชื่อเรื่องการมีอยู่ของพลังพหุทธานุภาพและพลังอำนาจจากเทพเจ้าจึงปรากฏรูปแบบพิธีกรรมในเรื่องการประกอบพิธีเพื่อให้ได้มาซึ่งน้ำพระพุทธรณ์และน้ำเทพมนต์

- การมีอยู่ของเทพ เทวดา พระภูมิเจ้าที่ เป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนพิธีการชุมนุมเทวดาให้มาร่วมในพิธีกรรมจนถึงการเชิญเทพ เทวดา กลับสู่สถานที่ที่ท่านสถิตย์

- คำสอนในพิธีกรรมที่ว่าพรหมณ์เท่านั้นที่จะสื่อสารกับพระผู้เป็นเจ้าของได้ ดังนั้นพรหมณ์จึงเป็นผู้นำประกอบพิธีพิธีกรรมดักน้ำศักดิ์สิทธิ์

- ความเชื่อเรื่องแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ในฐานะที่เป็น“จิตวิญญาณเชิงนิเวศ” (Ecological spirituality) หมายถึง วิถีปฏิบัติทางพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านนิเวศของแหล่งน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์มีน้ำไหลตลอดปี แม้จะเป็นฤดูร้อน มีมวลสารที่น้ำหนักมากกว่าแหล่งน้ำอื่น มีสถานที่ตั้งอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เช่น จุดรวมของลำธารน้ำที่มีลักษณะรูปลักษณะเหมือนปากพญานาค ความคิดในเรื่องจิตวิญญาณเชิงนิเวศนี้มีลักษณะที่เป็นแบบ “ตระหนักขึ้นเอง” (Self-conscious) โดยมีรากฐานความคิดในศาสนาพราหมณ์ว่าในทุกอณูของจักรวาล ดิน น้ำ ลม ไฟ ล้วนมีเทพและเทพสถิตอยู่ ก่อเกิดเป็นการตระหนักรู้ถึงจิตวิญญาณในเชิงนิเวศที่สะท้อนความเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างสรรพสิ่ง

- ความเชื่อในเรื่องพญานาคเชื่อกันว่าพญานาคเป็นผู้สื่อเชื่อมต่อระหว่างมนุษย์กับสวรรค์ ดังนั้นน้ำจากพื้นที่ห้วยปากนาคราชจึงเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์เนื่องจากเป็นน้ำที่ออกจากปากพญานาคราช

1.2 การประกอบสร้างความหมายเชิงพิธีกรรมเรื่องความอุดมสมบูรณ์

การประกอบสร้างความหมายในเชิงพิธีกรรมของประเพณีแห่งนางดานประกอบด้วยวิธีการสำคัญดังนี้

- การใช้สัญลักษณ์ทางประติมานวิทยา (Iconography) ประติมานวิทยาเป็นการนำเสนอภาพในเชิงสัญลักษณ์ที่มีความหมายตายตัวเชื่อมโยงถึงเทพเจ้าที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและพิธีกรรมโดยมีข้อกำหนดไว้ในวรรณกรรมเนื่องในศาสนาอย่างชัดเจนเกี่ยวกับรูปสัญลักษณ์ รวมความถึงการศึกษาด้วยประวัติและความหมายของภาพหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งสัญลักษณ์ในเชิงประติมานวิทยาที่พบในประเพณีแห่งนางดานประกอบด้วยสัญลักษณ์เทพ เทพี ที่อยู่บนแผ่นกระดานและสัญลักษณ์ “นะโม” ในตำแหน่งมุมบนกระดานสองข้าง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์วัดมุงคลของจังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากนี้จะเป็นลักษณะเฉพาะตัวของเครื่องแต่งกายและอาวุธที่สื่อถึงความเป็นเทพนั้น ๆ

- การใช้กฎของการเชื่อมโยง (Law of association) เพื่อบูรณาการภาพตัวแทนของธาตุพื้นฐานเพื่อสื่อความอุดมสมบูรณ์

ความอุดมสมบูรณ์เป็นความหมายที่ปรากฏในมิติของพิธีกรรมและการแสดงในประเพณีแห่งนางดาน จะเห็นได้ว่า ความอุดมสมบูรณ์เป็นอุดมการณ์ที่ได้รับผลมาจากระบบความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าในฐานะผู้ที่อยู่เบื้องหลังความอุดมสมบูรณ์ดินดำน้ำชุ่ม และมีวิญญูของการเจริญเติบโต การสิ้นอายุขัยและการถือกำเนิดใหม่อันเป็นวัฏฏะของฤดูกาลในภาคเกษตรกรรม ทั้งนี้วิญญูะดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์พึ่งพิงอิงกันในเชิงองค์รวมของธาตุพื้นฐานตามหลักนิเวศสำนึกกับระบบทางศาสนาพราหมณ์ซึ่งสัญลักษณ์ดังกล่าวจะต้องบูรณาการกระบวนการประกอบสร้างความหมายร่วมกันของธาตุทั้งห้าตามหลักศาสนาพราหมณ์

โดยธาตุองค์ประกอบทางกายภาพทั้งห้าประการ (ปัญจะภูต)ซึ่งเป็นพื้นฐานของการสร้างจักรวาลทั้งหมดได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ และอากาศ แต่ในคติของพระพุทธศาสนายังได้ตัดธาตุอากาศไปโดยมีคำอธิบายเช่นเดียวกันกับธาตุลม ซึ่งการบูรณาการภาพตัวแทนของธาตุพื้นฐานดังกล่าวจึงเป็นภาพตัวแทน (Representation) ของธาตุพื้นฐานเพียงสี่ประการ ได้แก่ สัญลักษณ์แทนธาตุดินผ่านกระดานพระแม่ธรณี สัญลักษณ์แทนธาตุน้ำผ่านกระดานพระแม่คงคาและพิธีกรรมดักน้ำศักดิ์สิทธิ์ สัญลักษณ์แทนธาตุลม ผ่านกระดานรูปพระจันทร์ อันเป็นที่มาของลมบก ลมทะเล และการผันเปลี่ยนของฤดูกาล สัญลักษณ์แทนธาตุไฟผ่านกระดานรูปพระอาทิตย์ ซึ่งเป็นมิติของความร้อน แสงสว่างและวัฏฏะการเจริญเติบโต ซึ่งการบูรณาการร่วมของภาพตัวแทนผ่านระบบสัญลักษณ์ทั้งสี่อยู่ภายใต้มนทัศน์องค์รวมที่สะท้อนความสัมพันธ์ของทุกสรรพสิ่งโดยอาศัยกฎของความเชื่อมโยง ของระบบสัญลักษณ์ภาพตัวแทนผ่านกระบวนการทางพิธีกรรมและลำดับการแสดง เพื่อสื่อความหมายถึงความอุดมสมบูรณ์

- การสร้างสัมพันธ์ (Intertextuality) รูปแบบของการสร้างสัมพันธ์เป็นมิติที่เกี่ยวข้องกับการเชื่อมโยงเนื้อหาของการแสดงในประเด็นแห่งนางदान แต่เป็นการนำมาใช้ใน “ความหมายใหม่” เฉพาะส่วนที่สอดคล้องกับพิธีกรรมและการแสดงที่มีความเป็นร่วมสมัย โดยมีการอ้างอิงถึงจารีตหรือขนบธรรมเนียมปฏิบัติที่เคยมีมาในอดีตเพื่อคงไว้ซึ่งร่องรอยของวัฒนธรรมประเด็นแห่งนางदान ถือเป็นกระบวนการสื่อสารที่ผู้สร้างสรรคงานการแสดงประเด็นแห่งนางदानต้องใช้ “ความหมาย” ที่เก็บสะสมไว้จากตัวบทก่อน ๆ มาใช้ร่วมอยู่ด้วย

- การใช้รหัสในเชิงพิธีกรรม (Ritual code) การใช้รหัสในเชิงพิธีกรรม เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบพิธีกรรมและขบวนแห่งนางदानตลอดจนถึงการแสดงพิธีตรีมภ์วาย โดยที่รหัสทางการสื่อสารที่ทำหน้าที่จัดระบบสัญลักษณ์และกระบวนการพิธีต่าง ๆ ประกอบด้วยรหัสย่อยได้แก่ ก) รหัสแสงแบบเงาสลัว (In Praise of Shadows) เพื่อลดความสมบูรณ์ของสารสนเทศที่อยู่เบื้องหน้าเพื่อเปิดโอกาสให้จินตนาการ อารมณ์ความรู้สึกได้เข้ามามีบทบาทสำคัญทางการสื่อสารเนื้อหาในเชิงอารมณ์ ข) รหัสการแสดงเชิงละคร (Dramatization code) เป็นการประกอบสร้างความหมายในเชิงจินตนาการจากมายาคติสู่รูปธรรมงานการแสดง 3) รหัสมนตราศักดิ์สิทธิ์ คือคำศักดิ์สิทธิ์สำหรับสวดเพื่อเป็นสิริมงคล

2) องค์ประกอบด้านสุนทรียภาพทางการสร้างสรรคในประเด็นแห่งนางदान

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบด้านสุนทรียภาพทางการสร้างสรรคในประเด็นแห่งนางदानดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 สุนทรียะจากการใช้รหัสเชิงซ้อน (Aesthetics of double codes) เป็นมิติที่เกี่ยวข้องกับการใช้รหัสทางการสื่อสารสุนทรียภาพอย่างน้อยสองระบบมาผนวกรวมไว้ในงานเดียวกันเพื่อมุ่งจุดสนใจของการแสดงหรือพิธีกรรมในช่วงเวลาขณะหนึ่งไปที่เหตุการณ์เดียวผ่านการเลือกสรรและการเชื่อมโยงรูปสัญลักษณ์อย่างมีสัมพันธ์ภาพกลมกลืน ทั้งนี้รูปสัญลักษณ์บางอย่างเช่น สัญลักษณ์เครื่องแต่งกาย อาจมีศักยภาพในการสื่อความหมายที่ทดแทนกันได้ระหว่างเครื่องแต่งกายที่มีความแตกต่างกัน แต่อาจมีสุนทรียภาพของรูปสัญลักษณ์แตกต่างกัน ทั้งนี้การใช้รหัสเชิงซ้อนในประเด็นแห่งนางदान ผู้วิจัยพบว่า เป็นระบบการใช้ชุดของรหัสที่มีความเรียบง่าย ขณะเดียวกันชุดของรหัสที่สื่อแสดงความเก่าแก่และมีมนต์ขลัง ว่า เป็นความงามที่เกิดจากการบูรณาการชุดของรหัสทางสุนทรียะที่มีลักษณะ “สัมพัทธ์พิสัย” (Relativism) ซึ่งมีฐานความเชื่อวกฎเกณฑ์ตัดสินทางสุนทรียศาสตร์นั้นขึ้นอยู่กับสภาวะแวดล้อมและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น โดยที่ผู้ชมงานหรือผู้รับสารนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสถานการณ์การแสดงหรือหนึ่งคือ องค์ประกอบของผู้ชมที่ทำให้งานการสื่อสารนี้ดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน

2.2 การยุบรวมความหมาย (Implosion of meaning) ระหว่างภาพความจริงเสมือนกับนักแสดงจริง โดยเป็นการยุบรวมความหมายเป็นมิติที่เกี่ยวข้องกับการยุบรวมเนื้อหาในเชิงรูปธรรมผ่านนักแสดงร่วมกับภาพเสมือนจริง (Virtual reality) ที่สร้างสรรค์ขึ้นจากเทคโนโลยีทางภาพ ดังจากการปรากฏตัวของพระอิศวรทรงโคโดยมีคณะพรหมณ์ร่วมสักการะต้อนรับการเสด็จมา และการปรากฏของครุฑพรหม ซึ่งไม่น่าเสนอรูปทางกายภาพของพระพรหม หากแต่ใช้ตัวอักษรแทนรูปพระพรหมแต่ยังคงมีคณะพรหมณ์ร่วมสักการะต้อนรับ

2.3 คุณค่าแสงเงาสลัว เป็นองค์ประกอบการออกแบบงานสร้างสรรค์ที่มีมาช้านาน คุณค่าของแสงเงาสลัวในมิติของสุนทรียภาพทางการสื่อสาร เป็นกระบวนการออกแบบเนื้อหาสาระเพื่อให้ผู้ชมได้มีส่วนร่วมผ่านการใช้จินตนาการส่วนบุคคลร่วมตีความและสร้างบรรยากาศทางอารมณ์ตามท้องเรื่องของการแสดง เมื่อสารสนเทศถูกลดทอนความชัดเจนลง ผู้รับสารจะต้องใช้ประสบการณ์และจินตนาการในการเติมเต็มอารมณ์และเรื่องราวมากขึ้น จนนำมาสู่ประสบการณ์ทางสุนทรียะทางการสื่อสารในการร่วมชมการแสดงที่มีเนื้อหาในเชิงพิธีกรรมทั้งนี้การเติมเต็มบรรยากาศและอารมณ์ของการเล่าเรื่องดังกล่าว ถ้าผู้ชมรับทราบตำนานเกี่ยวกับการสู้รบที่มีกำลังฐานที่มั่น ณ ห้วยมหาชัยในอดีตมาก่อนก็จะทำให้สุนทรียภาพในการชมชบวนแห่ทางดานมีความลึกซึ้งมากขึ้น

2.4 สุนทรียะแบบนาฏการ (Dramatization) เป็นรูปแบบวิธีการเล่าเรื่องมีการสร้างสรรค์ในลักษณะของงานนาฏการเช่นเดียวกับงานแสดงนาฏศิลป์ร่วมด้วย มีองค์ประกอบด้านอารมณ์ (Mood) เป็นองค์ประกอบสำคัญของการนำเสนออย่างสร้างสรรค์ แนวคิดที่สำคัญ เช่น ลักษณะภาษาท่าทางที่แสดงถึงความเป็นนาฏลักษณ์และมีการสร้างอารมณ์เชิงละครผ่านเทคนิคการแสดง แสง สี ในส่วนของการบันทึกภาพทางสื่อออนไลน์ยังมีมิติเกี่ยวกับการวางมุมกล้อง จังหวะภาพและจังหวะดนตรี

2.5 สุนทรียะความสนุกบนความไร้ระเบียบอย่างเป็นระบบ (Orderly disorder) ประเด็นของสุนทรียะตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดเรื่องกระบวนทัศน์แบบเด็ก (Child paradigm) ซึ่งให้เห็นว่าในหลักแนวคิดดังกล่าวเป็นมิติที่สูญหายไปจากมนุษย์ ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของเด็กประกอบไปด้วยการเห็น (Seeing) การคิด (Thinking) และความรู้สึก (Feeling) ก่อให้เกิดคุณค่าต่อ “ความรู้สึก” ในฐานะที่เป็นมิติที่มีอยู่ในความเป็นบุคคล อีกทั้งความรู้สึกของมนุษย์เป็นแนวทางที่อยู่เหนือกว่าเหตุผล ในกลุ่มของการสร้างสรรค์งานทางศิลปะได้รับแรงจูงใจบางประการมาจากโลกทัศน์ของเด็ก กล่าวคือ เด็กจะไม่มีขีดความชัดเจนระหว่างขอบเขตของการคิดและการกระทำ เด็กจะสับสนระหว่างการกระทำที่เกิดจากความตั้งใจของตนเองกับความเป็นเหตุเป็นผล

3) บทบาทหน้าที่ทางการสื่อสารในการดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมของประเพณีแห่ทางดาน

บทบาทหน้าที่ทางการสื่อสารในการดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมของประเพณีแห่ทางดานจังหวัดนครศรีธรรมราช มีดังนี้

3.1 บทบาทหน้าที่ที่สืบทอดคติความเชื่อพบว่าการสืบทอดคติความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามคตินิยมทางศาสนาพรหมณ์ที่เชื่อว่าประเพณีแห่ทางดานเป็นพิธีกรรมที่มีความศักดิ์สิทธิ์และพยายามเชื่อมโยงเข้ากับความศักดิ์สิทธิ์ของวัตถุที่ถูกนำมาใช้บูชาในพิธีกรรมมีการแสดงตามตำนาน และคติความเชื่อในวัฒนธรรม เพื่อชี้ให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ และให้ทราบพัฒนาการความเชื่อที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังมีคติความเชื่อที่เชื่อมโยงกับพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญร่วมด้วย

3.2 บทบาทหน้าที่ทางการสื่อสารในการดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมของประเพณีแห่ทางดาน ได้แก่ การสืบทอดอัตลักษณ์ของชุมชนและการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี เป็นบทบาทในการผลิตซ้ำหรือบูรณาการหรือฟื้นฟูประเพณี ต้องอาศัยวิธีการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาของสาระของสารไปถึงผู้รับสารให้เข้าใจเรื่องราวในอดีต นอกจากนี้ ยังพบว่า ประเพณีแห่ทางดานมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง

และมีการสร้างใหม่ซึ่งคล้ายกับการประยุกต์โดยเป็นการจัดงานในช่วงเทศกาลสงกรานต์หรือประเพณีปีใหม่ไทยโดยเป็นการผสมผสานวัฒนธรรมประเพณีระหว่างประเพณีดั้งเดิมของศาสนาพราหมณ์และประเพณีในท้องถิ่นบทบาทหน้าที่ทางการสื่อสารในการดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมของประเพณีแห่งงานในการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี ได้แก่ 1) การอนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมประเพณีแห่งงานแบบดั้งเดิม 2) การฟื้นฟูประเพณีแห่งงานเป็นการสื่อสารให้เกิดการมีส่วนร่วมทั้งภาคเอกชนและส่วนราชการให้เกิดความร่วมมือกับชาวบ้านโดยมีการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบให้มีความทันสมัยมากขึ้น แต่ยังคงเนื้อหาของประเพณีและเป้าหมายเดิมที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อคนรุ่นหลังได้สืบทอดและเรื่องของการประยุกต์ เนื่องจากวัฒนธรรมและสื่อพิธีกรรมมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวอย่างไม่หยุดนิ่ง การประยุกต์วัฒนธรรมประเพณีจึงมีมาตลอด โดยมีการตัดทอนช่วงพิธีกรรมบางช่วงออกแต่ยังคงรูปแบบวัฒนธรรมและพิธีกรรมดั้งเดิมที่ทรงคุณค่าไว้ และนำมาประยุกต์และปฏิบัติสืบทอดประเพณีร่วมกับประเพณีสงกรานต์

3.3 บทบาทการสร้างองค์ความรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญา ปัจจุบันประเพณีแห่งงานและพิธีโล้ชิงช้า มีเพียงที่จังหวัดนครศรีธรรมราชเพียงจังหวัดเดียวเท่านั้น ซึ่งเป็นการสร้างองค์ความรู้ให้แก่คนรุ่นหลัง ได้รับรู้และตระหนักในคุณค่าของประเพณีและพิธีกรรมท้องถิ่นอันทรงคุณค่าของชาวนครศรีธรรมราช

3.4 บทบาทหน้าที่ระดมพลังชุมชน ประเพณีแห่งงานที่ทางเทศบาลนครศรีธรรมราชได้พยายามฟื้นฟูประเพณีแห่งงานขึ้นมานั้น ได้ก่อให้เกิดการระดมพลังชุมชน เนื่องจากเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพราหมณ์อย่างแยกแยะไม่ได้ ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่นตามภาคต่าง ๆ ของประเทศส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ชุมชนให้ความนับถือเมื่อมีการจัดพิธีดังกล่าวขึ้นคนในชุมชนที่มาร่วมพิธีจะเกิดความรักความสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นการสร้างความเจริญรุ่งเรืองและสร้างความเป็นปึกแผ่นแก่ชุมชนเป็นอย่างดี

เนื่องจากในการจัดประเพณีดังกล่าวของทุกปีจะมีชาวบ้านจังหวัดนครศรีธรรมราช นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติเดินทางมาร่วมพิธีการเป็นอย่างมาก ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม ประเพณีมีความรู้สึกร่วมเป็นหนึ่งเดียวกัน อีกทั้งทำให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการส่งเสริมประเพณีแห่งงานเพื่อการท่องเที่ยว ทั้งจากองค์กรภาครัฐ องค์กรภาคประชาชน และชุมชนในเขตเทศบาลมาเป็นแกนในการอนุรักษ์ประเพณี ดังนั้น บทบาทการสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการส่งเสริมประเพณีแห่งงานเพื่อการท่องเที่ยว ในส่งเสริมและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนของทุกคน ทุกกลุ่มในชุมชน พบว่า การสื่อสารพิธีกรรม หรือการแสดงประเพณีพิธีกรรมมักจะถูกออกแบบมาเป็นพื้นที่สาธารณะ ที่เปิดโอกาสให้คนทุกกลุ่มทุกรุ่น ทุกเพศทุกวัยทุกชนชั้นในชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วม โดยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงาน ดังการสืบสานประเพณี แห่งงานของจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้นจะต้องมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องทั้งชุมชนผู้นำชุมชนผู้นำท้องถิ่นรวมถึงหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีการทำงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งระบบการแบ่งงานจะเป็นการรับประกันว่าทุกปีไปได้เข้ามามีส่วนร่วมกัน ซึ่งนับว่าเป็นต้นทุนวัฒนธรรมที่สำคัญ โดยได้กำหนดบทบาทการอนุรักษ์ประเพณี

3.5 บทบาทหน้าที่ในการให้ความบันเทิง การประกอบพิธีกรรมของประเพณีแห่งงานนั้น มีการแสดงแต่งการเลียนแบบเทพตามตำนานของประเพณี โดยมีขบวนแห่จากสนามหน้าเมืองมายังหอพระอิศวร การแสดง แสง สี เสียง ตำนานนางดาน และเทพเจ้าที่เกี่ยวข้อง การจำลองพิธีแห่งงานและการโล้ชิงช้า โดยจะจัดงานวันสงท้ายของงานประเพณีสงกรานต์ของทุกปี ถือเป็นกิจกรรมที่ได้รับความสนใจในความพิเศษของงาน ซึ่งประเพณีแห่งงานที่จัดขึ้นทุกปี บอกเล่าถึงความยิ่งใหญ่และความเจริญรุ่งเรืองของศาสนาพราหมณ์ในอดีตกาล

3.6 บทบาทในการจัดระบบทางสังคม บทบาทการสื่อสารทำหน้าที่ในการจัดระบบของรูปสัญลักษณ์ เป็นการกำหนดลักษณะของตนเองของรหัส (Code) ผู้ส่งสารหรือสื่อมีบทบาทหน้าที่ในการตรวจสอบว่าผู้รับสารเข้าใจตรงกันกับผู้ส่งสารหรือไม่ของประเพณีแห่งงานด้านทั้งภาษา เครื่องมือที่จัดระบบของประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่งงานด้าน ซึ่งผู้รับสารจะต้องการเข้ารหัส-ถอดรหัสเพื่อแปลความหมายที่ผู้ส่งสารได้สื่อออกมาผ่านพิธีกรรมของประเพณีแห่งงานด้านตีความจากการได้รับชมขบวนการแห่งงานด้าน ตลอดจนการแต่งกาย เสื้อผ้า การแสดงต่าง ๆ ในขบวน นักแสดงแต่ละตัว เสื้อผ้า หน้าผม เครื่องกาย ล้วนแฝงไว้ด้วยความหมายเชิงสัญลักษณ์ เพื่อเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีอันเก่าแก่ของชาวเมืองนครศรีธรรมราช ติดตามสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ เทศบาลนครนครศรีธรรมราช สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครศรีธรรมราช การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช

3.7 บทบาทในการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยว บทบาทการสื่อสารเพื่อดำรงอยู่ของประเพณีแห่งงานด้านในการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวมีจุดเริ่มต้นจากกระแสโลกาภิวัตน์ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 ซึ่งก่อให้เกิดกระแสภูมิภาคนิยมของแต่ละประเทศที่ พยายามสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การนำเอาทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างเป็นจุดขายในการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความเป็นชาตินิยมให้กับประเทศของตน อีกทั้งยังเป็นการโต้ตอบอิทธิพลทางวัฒนธรรม ของประเทศเจ้าอาณานิคมหรือประเทศที่มีพลังทางวัฒนธรรมเหนือกว่า

โดยที่บทบาทในการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวอันนำมาซึ่งการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและรายได้เข้าประเทศและท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีแห่งงานด้านนับเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ได้มีการรื้อฟื้นเพื่อให้สืบทอดอยู่ของวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของไทยผ่านการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อก่อให้เกิดทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว เป็นการจัดงานเชิงบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ของทางส่วนราชการ และภาคเอกชน เพื่อเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีอันเก่าแก่ของชาวเมืองนครศรีธรรมราช

อภิปรายผลการวิจัย

1) การประกอบสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์ของประเพณีแห่งงานด้านของจังหวัดนครศรีธรรมราช

จากประเด็นการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ มายาคติและการประกอบสร้างความหมายผ่านประเพณีแห่งงานด้าน จะเห็นได้ว่าสัญลักษณ์ที่ใช้ในเชิงพิธีกรรมและประเพณีแห่งงานด้านล้วนเป็นระบบสัญลักษณ์ในระบบปิดที่มีความหมายตายตัว แต่กระบวนการประกอบสร้างความหมายจากระบบสัญลักษณ์นั้น ๆ จะมีความยืดหยุ่นในการตีความหมายตามกรอบมายาคติที่ผู้รับสารอาจตีความหมายแตกต่างกันบ้างในรายละเอียด แต่แก่นประเด็นเรื่องความศักดิ์สิทธิ์และการเชื่อมโยงสัญลักษณ์เพื่อความอุดมสมบูรณ์เป็นสิ่งที่เกิดควบคู่ในพิธีกรรมและประเพณีแห่งงานด้านอยู่เสมอ สอดคล้องกับ แนวคิดการวิเคราะห์ระบบความหมาย (Signification) ของ แฟร์ดีนันด์ เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure, 1974) กล่าวว่า สัญลักษณ์ใด ๆ นั้นมีความหมายอยู่ 2 ระดับ คือ ระดับความหมายโดยตรง (Denotative meaning) และระดับความหมายตรงโดยนัย (Connotative meaning) อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องมายาคติ (Myths) และ อุดมการณ์ (Ideology) ของ Roland Barthes โดย Barthes ได้เสนอว่าหน่วยสื่อความหมายแต่ละหน่วยมิได้มีตัวตนอยู่ได้โดยลำพังโดด ๆ แต่อาศัยความสัมพันธ์โยงใยระหว่างกันซึ่งประกอบเป็น โครงสร้างขององค์รวมจึงทำให้แต่ละหน่วยมีค่าสื่อความหมายขึ้นมาได้ ดังนั้นกระบวนการสื่อความหมายจึงอิงอยู่กับเครือข่ายความสัมพันธ์กันเองของหน่วยทั้งหมด ตามหลักการพื้นฐานของสัญวิทยามายาคติมีลักษณะเหมือนภาษาหรือกระบวนการสื่อความหมายประเภทอื่น ๆ เช่น สัญญาณจรรยา กล่าวคือสิ่งเหล่านี้ทำหน้าที่ของมันโดยอาศัยหน่วยสื่อความหมาย

ซึ่งในภาษาวិชาการเรียกว่า สัญญะ (Sign) สัญญะประกอบขึ้นด้วยสิ่งที่รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสกับสิ่งที่เข้าใจได้ว่าเป็นความหมายที่สื่อออกมา โดยมองว่าสถาบันที่มีอำนาจจะสามารถสร้างความหมายและอุดมการณ์ จากสิ่งที่เป็นความหมายโดยตรง (Denotation) ให้กลายเป็นความหมายโดยนัย (Connotation) และทำคามหมายโดยนัย (Connotation) ให้กลายเป็นความหมายโดยตรง (Denotation)

สำหรับการสื่อความหมายในเชิงสัญลักษณ์ของน้ำในพิธีศักดิ์สิทธิ์ ที่พบว่า มีการสื่อสารความหมายที่แตกต่างกันไปตามบริบท ยุคสมัย วัฒนธรรมประเพณี สำหรับความหมายในเชิงสัญลักษณ์ในพิธีกรรมตักน้ำศักดิ์สิทธิ์มีความหมายในเชิงสัญลักษณ์ที่สอดคล้องกับความหมายในเชิงสากลคือสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ และการเริ่มต้นใหม่ อีกทั้งได้บทประพันธ์ที่เกี่ยวกับน้ำศักดิ์สิทธิ์ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้สอดรับกับ ประหยัด เกษม (2545) ได้อธิบายไว้ว่า การเอาพิธีพลีกรรมตักน้ำศักดิ์สิทธิ์ จากแหล่งน้ำ 6 แหล่ง มาทำเป็นน้ำพุทธรมนต์นั้นมีที่มาจากกรื่อน้ำพิพัฒน์สัตยาของเหล่าข้าราชการทั้งหลาย พิธีพุทธาภิเษกน้ำศักดิ์สิทธิ์ พิธีบวงสรวงพระเจ้าศรีธรรมโศกราช พิธีสงฆ์พระพุทธรูปสังฆคด้วยน้ำศักดิ์สิทธิ์ กิจกรรมที่กล่าวมานั้นเกี่ยวข้องกับกรณพลัดเปลี่ยนเทพเทวดา เปลี่ยนราศี เปลี่ยนฤกษ์กาล มีน้ำเข้ามาเกี่ยวข้องมารวมในเทศกาลมหาสงกรานต์จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Stuart Hall (1996) ที่มองว่ากระบวนการสื่อสารคือกระบวนการให้ความหมายด้วยรหัส (Signifying practices) ที่ให้ความสำคัญที่ “รหัส” หรือ “Code” อันเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวคิดของสัญวิทยาที่ว่าสัญลักษณ์ต่าง ๆ ประกอบเข้าด้วยกันภายใต้กฎเกณฑ์ทางโครงสร้างชุดหนึ่งที่เรียกว่า รหัส ดังนั้น กระบวนการสื่อสารจึงประกอบด้วยการที่ผู้ส่งสาร “เข้ารหัส” หรือ สร้าง ผลิต ตัวบท หรือสารอย่างหนึ่งขึ้นมา เพื่อส่งไปยังผู้รับสาร ซึ่งจะเป็นผู้ “ถอดรหัส” สารนั้น

2) องค์ประกอบด้านสุนทรียภาพทางการสร้างสรรค์ในประเพณีแห่นางดาน

สำหรับโครงสร้างเนื้อหาสาระมีความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมการตักน้ำศักดิ์สิทธิ์ การบวงสรวงฐานพระสยาม ขบวนแห่นางดานและการแสดงบนเวที โดยมีสาระสำคัญคือการนำเสนอความรู้และความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับมิติทางจิตวิญญาณอันเชื่อว่าจะนำมาซึ่งประโยชน์และความสุขแก่ผู้ที่เข้าร่วมพิธีและการรับชมกิจกรรมการสื่อสารในประเพณีแห่นางดาน สอดรับกับการวิเคราะห์ระบบความหมาย (Signification) ของ แฟร์ดีนันด์ เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure, 1974) ที่ระบุว่า การวิเคราะห์ความหมายของสัญลักษณ์โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์ประกอบกันขึ้นเป็นโครงสร้างภายใต้กฎเกณฑ์หรือรหัสใด ๆ และเนื่องจากการให้ความหมายของสัญลักษณ์เป็นความหมายที่มนุษย์เป็นผู้กำหนดขึ้นเอง (arbitrary) ดังนั้น ความหมายจึงได้มีหลายระดับตามการตีความของบุคคล และตามข้อตกลงหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ ที่สังคมรับรู้ร่วมกัน ทั้งนี้วิธีการวิเคราะห์ความหมายของสัญลักษณ์ใน 2 ระดับ ดังกล่าวที่กล่าวมาข้างต้นจึงเป็นวิธีการในการเข้าสู่ประเด็นปัญหา เพื่อค้นหาความหมายในระดับต่าง ๆ ของแผ่นไม้ที่วาดหรือแกะสลักรูปเทพบริวารในคติพราหมณ์ จำนวน 3 องค์ แผ่นแรก คือ พระอาทิตย์ พระจันทร์ แผ่นที่สองคือแม่พระธรณี แผ่นที่สามคือพระแม่คงคา รวมถึงตัวแสดงที่แสดงเป็นองค์เทพทั้ง 3 นั้น ได้แก่ รูปร่างเครื่องนุ่งห่ม และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ใช้ในการแต่งกายที่ใช้ในขบวนแห่ในประเพณีแห่นางดานของจังหวัดนครศรีธรรมราช

3) บทบาทหน้าที่ทางการสื่อสารในการดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมของประเพณีแห่นางดาน

ในประเด็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ทางการสื่อสารในการดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมของประเพณีแห่นางดานนั้น เป็นการศึกษาถึงบทบาทต่อการทำหน้าที่การสร้างและถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีแห่นางดานขึ้นมาใหม่ โดยกลุ่มคนต่าง ๆ ในแต่ละช่วงเวลาเพื่อสืบทอดประเพณีแห่นางดานที่มีอายุยืนยาว สอดคล้องกับฮอลล์ (Hall, 1997) ที่ระบุว่า วัฒนธรรมคือการสื่อสาร การสื่อสารคือวัฒนธรรม” วัฒนธรรมในความหมายของการสื่อสาร จึงทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง (Mediator) ในการพัฒนา “การดำรงอยู่” (Social Being) ของคนหนึ่งให้กลายเป็นมนุษย์ที่มี “จิตสำนึกทางสังคม” (Social Consciousness) ด้วยเหตุนี้ ลักษณะทางวัฒนธรรมของแต่ละสังคมจึงขึ้นอยู่กับบริบทของสภาพความเป็นจริงของสังคมนั้น ๆ

สำหรับบทบาทหน้าที่ทางการสื่อสารในการดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมของประเพณีแห่งนางดานในการสืบทอดอัตลักษณ์ของชุมชน โดยจากผลการศึกษาที่พบว่า การดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมของประเพณีแห่งนางดาน มีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่ถ่ายทอดเล่าเรื่อง “ประเพณีแห่งนางดาน” เป็นประเพณีอัตลักษณ์ของชุมชนพราหมณ์ในตัวเมืองนครศรีธรรมราช ที่กำเนิดมาจากรูปแบบและวิถีคิดข้างต้น จนกลายเป็น “องค์ความรู้” และนำมาขัดเกลาย่อมเพาะความเป็น “ตัวตน” (หรืออัตตา) ที่หลากหลายสามารถให้ปรับตัวเข้าหากันหรือเอื้อซึ่งกันและกัน จนกลายเป็นจารีตร่วมของชุมชนพราหมณ์ที่ถ่ายทอดไปยังชุมชนคนรุ่นใหม่ และกลายเป็นจารีตใหม่ของชุมชน ซึ่งประเพณีแห่งนางดานนับเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญในการดูแลและรักษาวัฒนธรรม และภูมิปัญญาให้สามารถดำรงอยู่ในภาวะการเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือ การอาศัยการสื่อสารเป็นตัวกลางในการนำเสนอและถ่ายทอดเนื้อหา นอกจากนี้ยังมีในส่วนของส่งเสริมหรือสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่ได้มองเห็นประโยชน์ตามบริบทแวดล้อม เช่น ประโยชน์ของการผลิตซ้ำกระบวนการทางวัฒนธรรม โดยมีอัตลักษณ์ชุมชนเป็นหัวใจสำคัญในการถ่ายทอด เพื่อให้มองเห็นความแตกต่างและดำรงคุณค่าวัฒนธรรมไปสู่คนรุ่นต่อไปได้อย่างยั่งยืน ซึ่งใกล้เคียงกับผลการศึกษาของ กฤษณัท แสหนทวี (2552) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ลำพวน : การวิเคราะห์การสื่อสารกับการสืบทอดอัตลักษณ์ชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ผลการศึกษาพบว่า เงื่อนไขปัจจัยภายในที่เอื้ออำนวยต่อการสืบทอดนั้น เป็นเรื่องของเนื้อหาสาระที่ถูกถ่ายทอดในลำพวนสามารถปรับเปลี่ยนหรือประยุกต์ได้หลายอย่าง ตามสถานการณ์และสภาวะปัจจุบัน รวมถึงช่องโอกาส และพื้นที่ในการแสดงเอื้ออำนวยในทุกโอกาสและทุกสถานที่ และปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่เกื้อหนุนให้มีการสืบทอดสื่อพื้นบ้าน คือ ความสนุกสนานที่ได้รับจากการชมหมอลำพวน หากผู้ชมนั้นสามารถเข้าใจในความหมายได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะการวิจัยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์

1. ผลการศึกษาในครั้งนี้ สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราชการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปรับแผนการดำเนินงานเพื่อสืบสานประเพณีในปีต่อไปได้เป็นอย่างดี ทั้งในประเด็นการจัดกิจกรรม การสื่อสารความหมายผ่านประเพณีแห่งนางดานให้กลุ่มนักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจและบอกต่อในวงกว้างได้
2. ผลการศึกษาที่ได้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปปรับใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ทางด้านการสื่อสาร เพื่อให้เกิดในการดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมของประเพณีแห่งนางดานสืบทอดคนรุ่นหลัง
3. ผลการศึกษาสามารถนำไปต่อยอดการศึกษาค้นคว้าวิจัยให้เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ ทั้งในการด้านวิชาการและวิชาชีพได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาเชิงคุณภาพเท่านั้น ซึ่งยังขาดการศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องของการนำการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) มาร่วมบูรณาการเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่กว้างขึ้น เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีพื้นถิ่น อันเป็นหัวใจของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. ควรมีการวิจัยในเชิงการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และตอบสนองการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ควบคู่กับการจัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้น
3. พัฒนาการวิจัยเชิงบูรณาการเพิ่มการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพิ่มความรู้เรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมให้ยังคงอยู่ โดยการพัฒนาเป็นกิจกรรมที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยว

บรรณานุกรม

- กฤษณัช แสสนทวี.(2552). *ลำพวน : การวิเคราะห์การสื่อสารกับการสืบทอดอัตลักษณ์ชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี*. [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต,มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]
- กาญจนา แก้วเทพ. (2549). *เมื่อสื่อพิธีกรรมเป็นลานาแห่งความสุข*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศาลาแดง.
- ประพิศ พงศ์มาศ. (2558). *พระราชพิธีตรียัมปวาย-ตรีปวาย (พิธีไล่ชิงช้า)*. ศิลปากร, 45(1) (พฤษภาคม-มิถุนายน 2558)
- ประหยัด เกษม. (2545). *ประเพณีแห่งนางदान: ประเพณีต้อนรับพระอิศวรของพราหมณ์นครศรีธรรมราช. สารนครศรีธรรมราช.*
- มาลีณี จุฬามณีรัตน์. (2545). *ศึกษาพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำนาและผลกระทบต่อชาวนาบ้าน อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส*. [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยทักษิณ].
- สุพัตรา สุภาพ. (2534). *สังคมและวัฒนธรรมไทย: ค่านิยม ครอบครั้ว ศาสนา ประเพณี*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุธีรา เมาโกศลถิต. (2537). *การศึกษาความคิดเห็นของคนเชื้อสายมอญเกี่ยวกับบทบาทของสื่อบุคคล สื่อประเพณี และสื่อมวลชน ในการอนุรักษ์วัฒนธรรม : ศึกษาเฉพาะ กรณีชุมชนมอญเกาะเกร็ด ปากัด และบางกระดี่*. [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
- Hall, S. (1996). Proxemics. *Current. Anthropology*, 9(2/3), pp. 83-108.
- Hall, S. (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. Sage Publications, Inc; Open University Press.
- Jakobson, Roman. (1987). *Language in Literature*. London: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Saussure. Ferdinand de. 1974. *Course in general linguistics*. (Eds.) by Charles Bally, and Albert Sechehaye. in *Collaboration with Albert Riedlinger. Trans with an Introduction and notes by Wade Baskin*. New York:McGraw-Hill.